

Matej Hriberšek *

*Od Skile proti Karibdi:
Krnjenje slovenskega klasičnega šolstva
(1945–1959)*

*From Scylla to Charybdis: curtailing of Slovenian classical education
(1945–1959)*

Izvleček

Po 2. svetovni vojni so se razmere na področju pouka obeh klasičnih jezikov začele hitro in drastično spreminjati na slabše. Nasprotovanja in različni nasprotujoči jima dejavniki, ki so negativno vplivali na razmere v klasičnem šolstvu v obdobju pred 2. svetovno vojno, so se po vojni še okrepili in kmalu je postalo jasno, da sta oba klasična jezika zaradi svoje naravnosti, zahtevnosti in velikega števila namenjenih jima ur v predmetniku novemu političnemu režimu, njegovim interesom in zahtevam na področju šolstva odveč. Položaj klasičnega šolstva se je z redkimi izjemami slabšal iz leta v leto; spremembe na področju pouka latinščine in grščine, njegova krnitev iz leta v leto, struktura učencev in še marsikaj drugega so dajali slutiti, da se klasičnemu šolstvu ne piše dobro. Vrhunec teh sprememb je bila ukinitve klasičnih gimnazij l. 1958.

Abstract

After World War Two, the conditions with regard to teaching the two classical languages began to deteriorate rapidly and drastically. Opposition and various negative factors which had had a negative influence on classical education even before the war now became even stronger. It was soon clear that the two classical languages, because of their orientation, complexity and the large number of hours dedicated to them in the syllabus, did not suit the new political regime, its interests and requirements regarding education. With rare exceptions, the position of classical education worsened each year; changes in the teaching of Latin and Greek, the constant curtailment of lessons, the structure of pupils and many other factors suggested that classical education had a bleak future. The height of these changes was the abolition of the classical gymnasia in 1958.

Ključne besede: klasična gimnazija, latinščina, grščina, povojne razmere.

Key words: classical *gimnazija*, Latin, Greek, post-war conditions.

* doc. dr. Matej Hriberšek, Oddelek za klasično filologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, e-pošta: matej.hribersek@ff.uni-lj.si

Prva povojna leta

Prve spremembe na področju klasičnega šolstva v šolstvu segajo v april 1945; 14. aprila 1945 je Ferdo Kozak, načelnik odseka za prosveto SNOS (Slovenskega narodno osvobodilnega sveta), poslal predsedstvu SNOS v pregled in odobritev načrt za spremembe v šolstvu, s katerim so poddržavili vse šole, oblast pa je lahko izvedla čistko v dijaških, študentskih ter učiteljskih in profesorskih vrstah in s tem dosegla vse večje podrejanje šolstva svojim političnim potrebam.¹ Šolam je bilo treba preskrbeti učbenike; 8. junija 1945 je ministrstvo za prosveto poslalo poziv vsem založnikom šolskih knjig, naj pošljejo v pregled učbenike, ki jih še imajo na zalogi. Ferdo Kozak, minister za prosveto, je 11. junija 1945 imenoval komisijo za pregled učbenikov in pripravo učnih knjig za naslednje šolsko leto. Ker je bilo nemogoče v tako kratkem času oskrbeti nove učbenike (tudi finančne razmere tega niso dopuščale), je komisija sklenila, da si bodo v prehodnem obdobju pomagali z učbeniki, ki so bili v rabi v predvojni Jugoslaviji in v času okupacije, da pa je treba »ugotoviti njihovo uporabnost«.² Učbenike so pregledali strokovni odseki za posamezne skupine predmetov in poslali komisiji poročilo o svojem delu. Pri učbenikih za predmete, ki ideološko niso bili tako učinkoviti (med njimi sta bili poleg telesne vzgoje, glasbe, kemije in prirodropisa tudi latinščina in grščina), je omenjena komisija zahtevala le manjše popravke, zlasti črtanje imen avtorjev.³ Nekateri učbeniki so bili sprejeti za prehodno obdobje, dokler niso nastali novi; monopol nad oskrbo z učbeniki in učnimi pripomočki je dobila Državna založba Slovenije.

Že leta 1945 je bila na udaru politike gimnazija, še zlasti klasična gimnazija. Prvi predlog o ukinitvi popolnih gimnazij in ustanavljanju srednjih strokovnih šol je na seji zvezne komisije v Beogradu (21. in 22. novembra) dala voditeljica Jugoslovanske šolske komisije pri CK KPJ in ministrica za prosveto Srbije Mitra Mitrović-Djilas. Radikalni načrt je bil že pripravljen, vendar ga ni bilo mogoče takoj uresničiti zaradi splošnega težkega položaja; ko so bile dane možnosti za izvedbo takšnega načrta, pa

1 Za natančnejši potek reformiranja šolstva v povojnem obdobju gl. Aleš Gabrič, Šolstvo na Slovenskem v letih 1945–1951, *Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete* 24, 1991; Aleš Gabrič, Temeljne značilnosti šolske reforme 1953–1962, *Šolska kronika* 3, 1994; Aleš Gabrič, Slovenske gimnazije po letu 1918, *Šolska kronika* 8, 1999, št. 2.

2 ARS 231 – Ministrstvo za prosveto, fasc. 34: Zapisnik prve plenarne seje komisije za učne knjige dne 26/VI 1945). Prim. tudi Aleš Gabrič, Šolstvo na Slovenskem v letih 1945–1951, str. 73.

3 Tak je primer prof. Marka Bajuka. V njegovi *Latinski čitanki za IV. razred gimnazij*, ki je bila z odlokom ministra prosvete K-83/1 z dne 1. avgusta 1945 odobrena kot učna knjiga za prehodno dobo, in v izborih besedil, pri pripravi katerih je sodeloval, je njegovo ime preplepljeno. Vzrok za izbris njegovega imena je njegova emigracija. Gl. Pernišek, France: Ravn. Marko Bajuk. Umrl je mož. *Zbornik – Koledar Svobodne Slovenije* 14, 1962.

oblast ni več posegla po tako radikalnih ukrepih, kot je sprva nameravala.⁴ V Sloveniji sta bili po vojni dve klasični gimnaziji: v Ljubljani in v Mariboru. Škofijska klasična gimnazija v Šentvidu, ki je bila med vojno spremenjena v vojašnico, je prenehala delovati; 4. junija 1945 je ravnatelj Ivan Knific prejel dopis šolskega ministrstva, da morajo zasebne šole do nadaljnjega prenehati delo. S tem sta gimnazija in Zavod sv. Stanislava za 48 let prenehala delovati, poslopje pa je bilo spremenjeno najprej v zbirni center za vrnjene domobranci, kasneje pa v vojašnico JLA.⁵

V Sloveniji so bila že l. 1945 živa prizadevanja za ukinitvev pouka latinščine in grščine, kar se je pokazalo tudi v začasnem učnem načrtu za gimnazije in klasične gimnazije, pripravljenem za šolsko l. 1945/46.⁶ Grščine v učnem načrtu ni bilo več, za latinščino pa je načrt predvideval:

- a) za gimnazije dvoletno učenje latinskega jezika, in sicer v VII. in VIII. razredu po 1 uro tedensko,
- b) za klasične gimnazije nespremenjeni osemletni cikel: I. 5, II. 5, III. 4, IV. 4, V. 5, VI. 5, VII. 5, VIII. 4.

Za prvo leto pouka latinskega jezika na (splošni) gimnaziji (VII. razred) je bilo predvidenih 25–30 ur; v tem času naj bi se dijaki seznanili z najpomembnejšimi poglavji iz oblikoslovja (deklinacije in pridevniki brez izjem in posebnosti, zaimki, konjugacije pravih glagolov (predvsem v aktivu), pomožnik brez sestavljenk, glavni in vrstilni števniki), ki bi jih spoznavali ob posameznih stavkih ali krajših zaokroženih tekstih (basni, anekdote, kratke zgodbe). Poudarjeno je bilo učenje na pamet (učenje besede in izrekov); dijaki so si morali pridobiti besedni zaklad ok. 450–500 besed, pri tem pa je bila posebej poudarjena razlaga tujk. V VIII. razredu naj bi se ob tekstih znanje oblikoslovja dopolnilo z obravnavo nepravilnih glagolov, obdelala pa bi se tudi najvažnejša poglavja sintakse. V ta namen naj bi se brali prirejeni krajši teksti iz del rimskih proznih piscev in lažji odlomki iz rimske epike. V obeh razredih je bila predvidena ena šolska naloga na semester.⁷

Klasična gimnazija (za obe klasični gimnaziji je veljal program splošnih gimnazij v modificirani obliki; glavna razlika je bila latinščina od I. razreda naprej) je pri pouku latinščine v precejšnji meri ohranila učni načrt iz predvojnega obdobja:

4 Aleš Gabrič, *Slovenske gimnazije po letu 1918*, str. 266.

5 Jernejčič, Robert Alfonz: *Zavod sv. Stanislava: ob stoletnici gradnje: 1901–2001*. Ljubljana: Zavod sv. Stanislava, 2001, str. 33.

6 *Začasni učni načrt na gimnazijah in klasičnih gimnazijah Slovenije za šolsko leto 1945–1946*. Ljubljana: DZS, 1945, str. 3.

7 *Začasni učni načrt na gimnazijah in klasičnih gimnazijah Slovenije za šolsko leto 1945–1946*. Ljubljana: DZS, 1945, str. 10.

<i>razred</i>	<i>št. ur</i>	<i>snov</i>
I.	5	sklanjatev samostalnika in pridevnika; <i>esse</i> in kompozita; stopnjevanje pridevnika; tvorba in stopnjevanje prislova; glavni in vrstilni števniki; zaimki; 4 konjugacije (aktiv in pasiv) razen glagolov mešane konjugacije na <i>-io</i> ; vzporedno z oblikoslovjem glavna pravila sintakse; od januarja naprej 1 šolska naloga mesečno (prevod iz sl. v lat.)
II.	5	po potrebi nadomestitev zaostanka iz I. razreda; deponentniki in poldeponentniki; glagoli na <i>-io</i> ; opisna sprega, posebnosti v sklanjatvah in spolu (samo najnujnejše); stopnjevanje (dopolnitev); nedoločni zaimki; sklad krajevnih imen; delilni in prislovni števniki; nepravilni in nepopolni glagoli; <i>fero</i> in kompozita, <i>volo</i> , <i>nolo</i> , <i>malo</i> , <i>eo</i> in kompozita, <i>fio</i> ; AcI; NcI; gerundij; gerundiv; supin; vzporedno z oblikoslovjem tudi pravila sintakse; 1 šolska naloga mesečno (prevod iz sl. v lat.)
III.	4	po potrebi nadomestitev zaostanka iz prejšnjih dveh razredov; neodvisni vprašalni stavki; sosledica časov; konjunktiv v neodvisnih in odvisnih stavkih; particip; absolutni ablativ; raba časov in naklonov; atribut in apozicija; raba sklonov (ob lektiri)
IV.	4	ponavljanje oblikoslovja in sintakse ob lektiri; odvisni in neodvisni govor (hkrati z lektiro); 6 šolskih nalog letno (prevod iz lat. v sl.)
V.	5	ponavljanje oblikoslovja in sintakse ob lektiri; 6 šolskih nalog letno (prevod iz lat. v sl.)
VI.	5	ponavljanje oblikoslovja in sintakse ob lektiri; 6 šolskih nalog letno (prevod iz lat. v sl.)
VII.	4	ponavljanje oblikoslovja in sintakse ob lektiri; 6 šolskih nalog letno (prevod iz lat. v sl.)
VIII.	4	ponavljanje oblikoslovja in sintakse ob lektiri

Pri slovničnem pouku je opazno omejevanje prevajanja iz slovenščine v latinščino v I.–III. razredu, kjer se je pouk kljub temu, da je bilo za šolske naloge predvideno prevajanje iz slovenščine v latinščino, večinoma (z izjemo obravnave glagola *fio*) omejeval na latinske paragrafe.

Lektira se ni več začnjala v III., ampak v IV. letniku. Obravnavo rimske literarne zgodovine, ki je bila povezana z lektiro, je od V. razreda dopolnjevala tudi obravnava grške literarne zgodovine, s čimer se je delno zapolnila vrzel, ki jo je prinesla ukinitvev grščine:

<i>razred</i>	<i>lektira</i>	<i>literarna zgodovina</i>
IV	Kornelij Nepot, Kurcij Ruf, Cezar, Fajdrus (vsi v izboru)	obravnavava piscev, vključenih v lektiro
V.	Ovidij (izbor); Livij (zlasti 1. in 2. knjiga)	zgodovinopisje do Livija; Livij; Ovidij; pregled grške narodne epike (Homer)
VI.	Vergilij, <i>Eneida</i> (zlasti 1. in 2. spev), izbor iz <i>Georgica</i> , 1. ekloga; izbor iz Salustija, zlasti iz <i>Jugurtinske vojne</i>	Vergilij; Salustij; grški zgodovinarji: Herodot, Ksenofont, Tukidid, Plutarh
VII.	Cicero, <i>Cato Maior</i> ; izbor iz Ciceronovih filozofskih del in iz 4. knjige <i>In Verrem</i> ; po možnosti izbor iz Katula; izbor iz pisem Cicerona in Plinija Mlajšega	Cicero, Plinij Mlajši; pregled grškega govornišva in grške filozofije do Platona (Demosten, Platon)
VIII.	izbor iz Horacija; izbor iz Tacita (zlasti poglavja o uporuh panonskih legij), po možnosti nekaj tekstov iz narodne zgodovine	rimska lirika; zgodovinopisje od Livija naprej; Horacij, Tacit; pregled grške filozofije do konca (Aristotel); pregled grške dramatike (Ajshil, Sofokles, Evripid)

Vojna je pustila pečat tudi na lektiri; učni načrt pri Liviju je izrecno poudarjal, naj se za lektiro ne izbirajo odlomki o vojnah, in priporočal poglavja, ki predstavljajo rimsko življenje ipd. Enako načelo je veljalo tudi za druge pisce. Kljub temu je bila v VI. letniku priporočena Salustijeva *Jugurtinska vojna*; ali zaradi tega, ker je bila vojna tematika v primerjavi s »prevratniško« vsebino *Katilinove zarote* vendarle sprejemljivejša, ostaja zgolj ugibanje. Prav tako pri lektiri iz Cicerona v VII. razredu ni več političnih govorov (npr. *In Catilinam*), ampak je osredotočena na filozofsko tematiko in umetnost (4. knjiga govorov *Proti Veru* je izrecno poudarjena zaradi svojega pomena za umetnost).⁸

Prvo leto še ni bilo izrazitih ideoloških pritiskov; ti so se stopnjevali s šolskim letom 1946/47, ko je že bilo poskrbljeno za osnovne materialne in kadrovske zadeve. Ljudska skupščina FLRJ je 11. julija 1946 je sprejela zakon o obveznem sedemletnem šolanju, s katerim je (delno) poenotila sistem šolstva na področju Jugoslavije;⁹ načrtovane so bile tudi sedemletne gimnazije. V Sloveniji, ki je že imela osemletno obvezno šolanje, je omenjeni zakon za šolstvo pomenil nazadovanje; vendar je pri nas njegovo

⁸ Začasni učni načrt na gimnazijah in klasičnih gimnazijah Slovenije za šolsko leto 1945–1946. Ljubljana: DZS, 1945, str. 35–36.

⁹ UL FLRJ, 12. 7. 1946, št. 56.648.

uresničevanje, ki je bilo znotraj republik prepuščeno njim samim, potekalo najhitreje. S šolskim letom 1946/47 je Ministrstvo za prosveto LRS objavilo spremembe k učnemu načrtu za gimnazije.¹⁰ V začasnem predmetniku za gimnazije latinščine ni bilo več; na šolah so jo lahko uvedli kot neobvezni predmet s po dvema urama tedensko. V predmetniku za klasične gimnazije so bile latinščini odmerjene štiri ure tedensko od II. do VIII. razreda; v I. razredu je pouk potekal po predmetniku za (splošne) gimnazije, v katerem latinščine ni bilo. Pouk grščine so lahko uvedli kot neobvezni predmet v višjih razredih s po dvema urama tedensko.¹¹ Ker naj bi z uvedbo sedemletnega obveznega šolanja 4 razredi osnovne šole in 3 razredi nižje gimnazije tvorili celoto, v kateri ni smelo biti razlik med šolami, je bil začetek klasičnega tipa gimnazije predviden šele v IV. razredu; to naj bi se realiziralo s šolskim letom 1949/50, ko bi bili I.–III. razred splošnogimnazijskega, IV.–VIII. pa klasičnega tipa.

Petletni načrt razvoja narodnega gospodarstva FLRJ je bil sprejet 27. aprila 1947, 2. avgusta 1947 pa še slovenska inačica tega načrta.¹² Sprejetje načrta je imelo vpliv tudi na notranjo organizacijo srednjih šol, tudi na organiziranost gimnazije, zlasti klasične gimnazije, ki je začela postopoma izgubljati svoj pomen; politika je s prehodom na plansko proizvodnjo in centralizirano vodstvo pri uresničevanju načrta dajala prednost gospodarstvu in vzgoji kvalificiranega kadra za potrebe gospodarstva.¹³

Za uskladitev učnih načrtov gimnazij FLRJ je Komite za šole in znanost pri vladi FLRJ pozval ministrstva za prosveto republik, naj sestavijo predloge za predmetnik in za učne načrte splošnega tipa gimnazij. Po predložitvi predlogov ministrstev je Komite sklical zvezno konferenco o gimnazijah, ki je potekala od 18. do 21. maja 1948 v Beogradu. Konference so se udeležili zastopniki ministrstev za prosveto vseh republik in strokovnjaki za posamezne predmete; zastopniki so se na delo konference pripravili na republiških konferencah.¹⁴ Konferenca je prvenstveno izpostavila pomen naravoslovnih ved kot najtesneje povezanih z materialnim in tehničnim dvigom dr-

10 *Spremembe k učnemu načrtu za gimnazijo za šolsko leto 1946/47*. Ljubljana: DZS, 1946, str. 3–7; za določitev pravil za malo in veliko maturo gl. *Začasna pravila o višjem tečajnem izpitu na gimnazijah in klasičnih gimnazijah*. Vestnik Ministrstva za prosveto Ljudske republike Slovenije 2 (1947), št. 3 (14. marca 1947), str. 24–25.

11 V učni načrt 1945 in njegove spremembe 1946 grščina ni bila vključena; čeprav je l. 1946 postala neobvezni predmet, zanjo ni bil objavljen učni načrt, medtem ko je hrvaški učni načrt iz l. 1947 (gl. *Nastavni plan i program za gimnazije, klasične gimnazije i više razrede sedmogodišnjih škola za školsku godinu 1947/48*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske, 1947) vključeval tudi učni načrt za neobvezno grščino. Že na samem začetku so se pokazale razlike v odnosu do pouka klasičnih jezikov med republikami; delovanje proti pouku latinščine in grščine ni bilo nikjer v Jugoslaviji tako rigorozno kot v Sloveniji.

12 UL LRS, 2. 8. 1947, št. 31, 211–226.

13 *Gimnazija u novom sistemu obrazovanja i vaspitanja*. Prilog Deklaraciji o sistemu obrazovanja i vaspitanja u FNRJ. Komisija za reformu školstva. Beograd 1957, str. 10–11.

14 *Učni načrt za gimnazije, nižje gimnazije in više razrede sedemletk*. Ljubljana: Ministrstvo za prosveto LR Slovenije, 1948, str. 3; *Opšteobrazovne škole u FNRJ*. Beograd: Komitet za škole i nauku vlade FNRJ, 1948, str. 3; Melihar, Stane: Ob dvojnem jubileju klasične gimnazije v Ljubljani. *Popotnik* 66, 1949, str. 270.

žave in z oblikovanjem dialektičnomaterialističnega pogleda na svet, poudarila pa je tudi skrb za kvaliteto pouka, za pravilno idejno-politično vzgojo mladine v duhu jugoslovanskega patriotizma in za izgradnjo pouka na znanstvenih temeljih marksizma in leninizma. Vprašanja klasičnih jezikov, zlasti latinščine, se je najbolj dotaknil Ivan Guštak v predavanju o učnih načrtih in programih naših gimnazij. Izhajal je iz zahteve predstavnikov nekaterih univerz po uvedbi obveznega pouka latinščine in sicer: a) zaradi njene splošnoizobraževalne vrednosti in b) zato, ker je bila pogoj za vpis na nekatere fakultete. Prvi razlog je bil *a priori* zavržen, drugi sprejet, ker je učenje latinščine študentom, ki se je niso učili v gimnaziji, povzročalo težave, še zlasti zato, ker so v njej videli golo formalnost. Latinščino naj bi bilo mogoče uvesti v vseh pet razredov višje gimnazije bodisi s povečanjem števila tedenskih ur bodisi s povečanjem števila ur na račun naravoslovnih predmetov. Ker sta bila oba predloga zavrjena (prvi zaradi pomanjkanja kadra, drugi, ker bi zaviral naloge gimnazije), je ostala edina sprejemljiva rešitev uvedba dveh ur obveznega pouka latinskega jezika v VII. in VIII. razredu (namesto dotedanjih neobveznih 8), ker bi bili učenci zrelejši in bi lahko sami presodili o potrebi učenja glede na to, za kateri univerzitetni študij bi se odločili. Na konferenci so prišli na dan vse mogoči očitki na klasične gimnazije in njenih dijakov, ki so ostali priljubljeno orožje njenih nasprotnikov vse do osemdesetih let:

- da gre za elitno šolo, ki jo obiskujejo (oz. so jo obiskovali) predvsem otroci konzervativcev in reakcionarjev;
- da daje (je dajala) pomanjkljivo znanje naravoslovnih predmetov in matematike;
- da so (da so bili) njeni dijaki oddaljeni od praktičnega življenja, neiznajdljivi in nepraktični. Potrebe nekaterih strok so narekovale potrebo po njej, vendar v nobenem primeru ni bilo pričakovati, da bi jo obudili v njeni tradicionalni obliki. Za dopolnitev pouka tedanjih klasičnih gimnazij je bila predlagana uvedba obvezne grščine, ki je bila do tedaj izbirni predmet; dijaki bi se latinščino učili od 2. polletja 1. razreda naprej (I. 3, II. 3, III. 3, IV. 3, V. 3, VI. 3, VII. 3, VIII. 3), grščino samo v višji gimnaziji (I. –, II. –, III. –, IV. 3, V. 3, VI. 3, VII. 3, VIII. 3), poleg tega pa še en živ jezik (ruščina), umetnostno zgodovino in telovadbo. Prilagojena bi bila potrebam posameznih republik, šolanje na njej pa bi bilo omogočeno otrokom iz vse države, ne le iz krajev, v katerih je klasična gimnazija.¹⁵ Posebej je bilo poudarjeno, da se mora odpreti za dotok dijaštva iz vrst delavstva, ne samo iz »buržoaznega mestnega in kulaškega podeželskega okolja«.¹⁶

Za klasične jezike so bili pomembni trije končni sklepi te konference:

- a) naj se s šolskim l. 1948/49 osemletni sistem gimnazijskega šolanja reorganizira tako, da bo imela gimnazija tri nižje razrede z malo maturo, ki bodo sodili v okvir sedemletnega obveznega šolanja, in pet višjih razredov z veliko maturo (učni na-

15 Opšteobrazovne šole u FNRJ 1948, str. 20–30.

16 Melihar, Stane: Ob dvojnem jubileju klasične gimnazije v Ljubljani, str. 270.

- črt in predmetnik je izdelal Komite za šole in znanost, metodološka navodila pa republiška ministrstva za prosveto);
- b) da je zaradi kadrovskih potreb na področju zgodovine, arheologije, klasične filologije, arhivistike itd. treba ustanoviti osemletne klasične gimnazije z latinščino od I. razreda in grščino od IV. razreda, vendar bi bilo odpiranje klasičnih gimnazij omejeno; republiška ministrstva za prosveto bi jo lahko glede na potrebe odprla tudi z drugačnim izborom in razporeditvijo jezikov;
 - c) da je treba v gimnazijah kot nov predmet uvesti latinski jezik (po učnem načrtu po dve uri v VII. in VIII. razredu).¹⁷

Na osnovi okvirnih učnih načrtov za posamezne predmete, ki jih je pripravil Komite za šole in znanost, je prosvetno ministrstvo LRS izdalo učni načrt za šolsko l. 1948/49, ki je bil od tega šolskega leta naprej obvezen za gimnazije in višje razrede sedemletk; načrt je enako kot prejšnja dva (l. 1945 in l. 1946) predvideval za splošni tip gimnazij po dve uri pouka latinščine tedensko v VII. in VIII. razredu. Gimnazije so v skladu s sklepi konference ostale osemletne s triletno nižjo gimnazijo in petletno višjo gimnazijo. Osnovne šole so bile sedemletne; v prvih štirih razredih so bili v veljavi predmetniki in učni načrti osnovnih šol, od V. do VII. razreda pa predmetniki in učni načrti nižjih gimnazij. Spričevalo sedemletke je bilo enakovredno spričevalu nižje gimnazije; z njim so lahko učenci nadaljevali pouk na višji stopnji.¹⁸

Leta 1949 je Ministrstvo za prosveto LRS začelo z veliko naglico uresničevati pobude konference o klasičnih gimnazijah. Ukrepi so skušali na klasični gimnaziji, ki je še vedno veljala za elitno ustanovo, popraviti razmerje med učenci, ki so izhajali iz meščanskih ali premožnejših družin in so bili v večini, ter med dijaki iz vrst delavstva. Na klasičnih gimnazijah v Ljubljani in v Mariboru so revidirali vpisane prvošolce in četrtošolce na osnovi treh kriterijev: učnega uspeha, socialnega porekla in dotedanjega dela v šoli in izven nje; s tem so iz razredov odstranili »moteče elemente«, dijake iz meščanskih in premožnejših družin, ki bi lahko kakorkoli kvarno vplivali na sošolce in na delo v šoli, ter povečali število dijakov iz delavskih vrst. Splošne gimnazije so dobile nalogo, naj čim več dobrih dijakov delavskega porekla preusmerijo na klasično gimnazijo, okrajni in mestni odbori so morali tem dijakom zagotoviti podpore in štipendije, vodstvu obeh klasičnih gimnazij pa sta morali poskrbeti za posebne tečaje latinščine, da bi lahko novi dijaki čim prej dohiteli svoje sošolce.¹⁹ V nobeni drugi republiki ukrepi niso bili tako rigorozni.

17 *Opšteobrazovne šole u FNRJ 1948*, str. 74.

18 Aleš Gabrič, *Šolstvo na Slovenskem v letih 1945–1951*, str. 80–82.

19 Odlok Ministrstva za prosveto LRS II, štev. 5474/1 z dne 16. VII. 1949; zaradi prepozne objave prvo leto ukrepi še niso imeli želenega učinka.

Predstavniki filološke stroke so se v tem obdobju izrazito negativne naravnosti proti klasiki in klasičnim jezikom redko oglasili v zagovor teh. Izjema je Anton Sovrè, ki je l. 1949 v *Popotniku* skušal utemeljiti pomen klasične gimnazije in klasične izobrazbe.²⁰

Po letu 1950

Šolsko l. 1950/51 je bilo zaznamovano z uvajanjem obveznega osemletnega šolstva. Pobuda zanj je bila dana na III. plenumu CK KPJ (29.–30. decembra 1949 v Beogradu), na katerem je načelnik agitpropa CK KPJ Milovan Djilas v svojem uvodnem referatu k prvi točki plenuma (problematika šolstva v boju za socializem) podal oceno dela na področju šolstva, njegove dobre strani in slabosti. V njem je predlagal postopen prehod na osemletno šolanje in uvedbo male mature po končani štiriletni nižji gimnaziji, uvedbo štiriletnih strokovnih srednjih šol, skrajšev učnih načrtov, revizijo učbenikov ter – ob zagotovitvi idejne enotnosti – več samostojnosti republik pri delu na področju šolstva. Večina njegovih predlogov je bila zajeta v resoluciji plenuma.²¹ Na seji politbiroja CK KPS 11. januarja 1950, namenjeni uveljavljanju sklepov plenuma, je imel uvodni referat Boris Kraigher, ki je kritično predstavil nezavidljive razmere v slovenskem šolstvu: zmeda zaradi uvedbe sedemletk, pomanjkanje predmetnih učiteljev, prevelika centralizacija, slaba pedagoška plat pouka, slabi učni programi, slaba ideološka plat in težave pri kadrovske politiki. Na osnovi tega referata je bila oblikovana posebna komisija, katere člani so bili dr. Jože Potrč, Ivan Regent, Boris Kraigher in France Kimovec; njena naloga je bila, da pripravi predloge za reformo šolstva (uvedba osemletk, revizija učnih načrtov, revizija učbenikov, pregled stanja).²² Vsi ukrepi naj bi veljali že v naslednjem šolskem letu (1950/51). Tedanji minister za prosveto in član komisije Ivan Regent je 24. maja na seji politbiroja CK KPS podal poročilo, v katerem je predlagal, da bi osemletno šolsko obveznost delili na štiri razrede osnovne šole in štiri leta nižje gimnazije; tem bi sledili štirje razredi višje gimnazije. Poročilo je bilo sprejeto in z njim je slovenska delegacija nastopila na zvezni konferenci v Beogradu (29. maja–1. junija 1950). Slovenski predlog je bil osamljen; druge republike so se zavzemale za uvedbo enotne osemletke.²³

Leta 1950 je Ministrstvo za prosveto LRS sklicalo konferenco ravnateljev višjih gimnazij in zastopnikov visokih šol. Ravnatelji so učiteljske zборе seznanili z rezultati, sklicali konference učiteljskih zborov in organizirali diskusijo o vpraša-

20 Sovrè, Anton: Klasična gimnazija in naša stvarnost. *Popotnik* 66, 1949. Prim tudi Baskar, Bojan: *Latinščina in njeno izganjanje na Slovenskem*. Ljubljana: KRT, 1988, str. 132.

21 Petranović, Branko idr. (ur.): *Sednice Centralnog komiteta KPJ (1948–1952)*. (Izvori za istoriju SKJ.). Beograd: Izdavački centar Komunist, 1985, str. 483–489.

22 AS 1598 – CK KPS III/2: Zapisnik seje politbiroja CK KPS 11. 1. 1950.

23 AS 1598 – CK KPS III/2: Zapisnik seje politbiroja CK KPS 24. 5. 1950; Aleš Gabrič, Šolstvo na Slovenskem v letih 1945–1951, str. 88.

njih organizacijske strukture višje gimnazije in o njenih dveh dotedanjih osnovnih tipih (splošna in klasična gimnazija), o umestnosti bifurkacije splošne gimnazije in o predmetniku za predlagani tip višje gimnazije.²⁴ Šolsko leto 1950/51 se je začelo z reorganizacijo številnih sedemletnih osnovnih šol v osemletne; tako smo dobili osemletno šolsko obveznost, ki je bila uzakonjena šele l. 1953.²⁵ Leta 1953 je bila ustanovljena tudi Komisija za reformo šolstva, ki je po navodilih, ki jih je dobivala od Zvezne komisije za reformo šolstva iz Beograda, skrbela za pripravo šolske reforme; celoten potek reforme je nadziral Odbor za prosveto Zveznega izvršnega sveta. Komisija je bila zgolj podaljšani organ oblasti, ki se pri pripravi reforme največkrat ni ozirala na mnjenja strokovnih visokošolskih in pedagoških krogov.

Razlike v pristopu do vprašanja srednjega šolstva, zlasti gimnazijskega šolstva, so tudi zgodovinskega izvora; Hrvaška in Slovenija, ki sta imeli na šolskem področju skupnega predhodnika, avstrijski šolski sistem, sta hoteli ohraniti gimnazijo kot eminentno izobraževalno ustanovo (zagovornik ohranitve klasične gimnazije je bil tudi Boris Kidrič),²⁶ južne jugoslovanske republike, kjer gimnazijska tradicija ni bila tako zakoreninjena, pa so se zavzemale bodisi za njeno odpravo bodisi za preoblikovanje v navadno srednjo šolo. Idejo o ukinitvi gimnazij je na srečanju učiteljskih združenj Jugoslavije aprila 1954 v Sarajevu načel Milivoj Urošević, rektor Višje pedagoške šole v Beogradu. Gimnaziji je očital tipično buržoazni značaj, postavljanje v nenaravne pogoje življenja, priuščevanje dvoličnosti, hinavščine, prilizovanja, neznačajnosti, varanja, sumljivo moralno vzgojo, podajanje enostranskega teoretičnega znanja, moralno deformiranost, odvracanje od praktičnega dela, uvajanje v nerealni svet abstrakcij in vzbujanje upanja dijakom, da bodo živeli gosposko življenje, daleč od naporov in težav proizvodnega procesa, njenim dijakom pa posledično nesposobnost vključevati se v gospodarsko ali družbeno življenje.²⁷ V Sloveniji njegove ideje niso podprli.

Junija 1955 je Svet za prosveto in kulturo LRS na svoji 12. seji sprejel nov predmetnik in začasni pravilnik o maturi za gimnazije in klasične gimnazije. Po novem predmetniku je bila v gimnazijah latinščina od V. do VIII. razreda neobvezni predmet, če se je zanj prijavilo vsaj pet dijakov.²⁸ V klasičnih gimnazijah je bil za klasične jezike določen naslednji predmetnik:²⁹

a) latinski jezik: I. 5; II. 4; III. 4; IV. 4; V. 4; VI. 3; VII. 3; VIII. 3

24 *Objave Ministrstva za prosveto LR Slovenije* 2 (1950), št. 2 (20. novembra 1950), str. 6.

25 Prim. UL LRS, 15. 10. 1953, št. 53, 517.

26 Zapisnik 18. seje Pedagoško-znanstvenega sveta FF v Ljubljani dne 27. 6. 1973, 13 (Gantar, K.).

27 Prosvetni delavec 5, 1954, št. 8 (20.4.)

28 *Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS* 6 (1955), št. 3 (20. maja 1955), 1. Z istim odlokom, ki je prinašal določila glede pouka tujih jezikov na gimnazijah, je bila v soglasju z okrajnimi in mestnimi sveti za šolstvo napovedana ustanovitev vzporednic klasičnega tipa gimnazije z latinščino in angleščino (oz. nemščino) od I. razreda naprej in francoščino (oz. italijanščino ali nemščino) kot drugim tujim jezikom od IV. razreda v Ljubljani, Mariboru, Celju in Kranju.

29 *Učni načrt za višje razrede gimnazij in klasičnih gimnazij. Začasni pravilnik o maturi*. Ljubljana: DZS, 1955, str. 3–5; Ciperle, Jože: Maturitetni (zrelostni) izpiti in spričevala v zgodovinskem razvoju. *Šolska kronika* 3, 1994, str. 110.

b) grški jezik: I. –; II. –; III. –; IV. 3; V. 4; VI. 3; VII. 3; VIII. 3.³⁰

Naknadno je bila za klasične gimnazije objavljena še sprememba, da sta pouku grščine v VIII. razredu namenjeni samo dve uri namesto predvidenih treh. Predmetnik je veljal od začetka šolskega leta 1955/56 za vse razrede nižjih gimnazij, za V. in VI. razred gimnazije in za V.–VII. razred klasične gimnazije; na klasični gimnaziji je prenehal veljati s šolskim l. 1956/57, na gimnazijah pa s šolskim l. 1957/58, ko so postopoma začeli uvajati novi predmetnik.

Po začasnem pravilniku o maturi³¹ se je ta opravljala pisno in ustno po razporedu, ki ga je določil ravnatelj šole in ga poslal Svetu za prosveto in kulturo LRS v potrditev. Pisni del so kandidati opravljali iz slovenskega jezika, matematike, enega od tujih jezikov (po izbiri kandidata) in na klasičnih gimnazijah iz latinskega ali grškega jezika po kandidatovi izbiri. Za klasične jezike so učitelji enako kot pri živih jezikih dan pred pisnim delom izpita izročili tri besedila za prevajanje v zaprtih kuvertah ravnatelju, ki jih je zapečatil in shranil, odprl pa jih je naslednji dan neposredno pred začetkom pisnega izpita na seji izpitnega odbora, ki je izbral eno nalogo, imel pa je pravico naloge odkloniti in določiti nove. Naloga za klasične jezike je obsegala prevod v obsegu 25–30 tiskanih vrstic neznanega besedila, ki se je napisalo na tablo ali razmnožilo pod nadzorom izpraševalca ter razdelilo kandidatom, ti pa so lahko pri prevajanju uporabljali samo slovar.³² Ustni del mature so kandidati opravljali najkasneje tri dni po končanem pisnem delu, in sicer na klasičnih gimnazijah iz slovenskega jezika s književnostmi narodov Jugoslavije, iz tujega jezika, zgodovine z zgodovino umetnosti, matematike in latinskega ali grškega jezika; dijaki, ki so VII. razred izdelali z najmanj prav dobrim uspehom, VIII. razred pa z odličnim uspehom in so bili pri pisnem delu mature iz vseh predmetov ocenjeni z vsaj prav dobro oceno, so bili ustnega dela mature oproščeni. Ustni izpit je trajal približno 15 minut, na njem pa je moral kandidat samostojno in brez pomoči odgovarjati na vprašanja izpraševalca; poleg izpraševalca mu je smel vprašanja zastavljati še predsednik izpitne komisije.

30 Učni načrt je predvideval na klasičnih gimnazijah tudi učenje francoščine od IV. do VIII. razreda namesto grščine (*Učni načrt za višje razrede gimnazij in klasičnih gimnazij. Začasni pravilnik o maturi*. Ljubljana: DZS, 1955, str. 65). To je bilo povezano s sklepom 7. redne seje Sveta za kulturo in prosveto LRS z dne 28. januarja 1955, ki je določal, da se na klasični gimnaziji v Ljubljani z novim šolskim letom v IV. razredu odpre paralelka s francoskim jezikom namesto grščine. Način izbire dijakov, ki so bili sprejeti v ta oddelek, in možnost ustanovitve takšnih oddelkov tudi v drugih krajih je določila posebna komisija v sestavi: Miroslav Ravbar, dr. Jože Goričar, dr. Svetozar Ilešič in Miško Kranjec (*Objave Sveta za prosveto in kulturo* 6 (1955), št. 2 (20. marca 1955), str. 1). Na seji sveta 13. aprila 1955 je bil sklep potrjen, predmetnik pa naj bi obveljal tudi za vzporednice na gimnazijah, ki jih določi Svet za kulturo in prosveto na predloge okrajnih in mestnih svetov za prosveto in kulturo v Ljubljani, Mariboru, Celju in Kranju (*Objave Sveta za prosveto in kulturo* 6 (1955), št. 3 (20. maja 1955), str. 1).

31 *Učni načrt za višje razrede gimnazij in klasičnih gimnazij* 1955, str. 129–143. Prim. tudi *Začasni pravilnik o maturi v: Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS* 8 (1957), št. 3 (28. maja 1957), str. 32–36.

32 Minimalni obseg pisnega dela se je glede na začasni pravilnik o maturi iz l. 1951. (gl. *Objave Sveta za prosveto in kulturo* 2 (1951), št. 7 (18. maja 1951), str. 4–5) nekoliko povečal.

Primerjava predmetnikov (gimnazije in klasične gimnazije) za obdobje 1945–1956:

šol. leto	šola	jezik	ure/teden							
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
1945/46 ³³	gimn.	lat.	–	–	–	–	–	–	1	1
	kl. gimn.	lat.	5	5	4	4	5	5	5	4
		gr.	–	–	–	–	–	–	–	–
1946/47 ³⁴	gimn.	lat.	–	–	–	–	–	–	–	–
	kl. gimn.	lat.	–	4	4	4	4	4	4	4
		gr.	–	–	–	–	–	–	–	–
1947/48 ³⁵	gimn.	lat.	–	–	–	–	–	–	–	–
1948/49 ³⁶	gimn.	lat.	–	–	–	–	–	–	2	2
1949/50 ³⁷	gimn.	lat.	–	–	–	–	–	–	2	2
1951/52 ³⁸	gimn.	lat.	–	–	–	–	2	2	2	2
	kl. gimn.	lat.	5	5	4	4	4	4	4	4
		gr.	–	–	–	4	3	3	3	3
1952/53 ³⁹	gimn.	lat.	–	–	–	–	2	2	2	2
	kl. gimn.	lat.	5	5	4	4	4	4	4	3
		gr.	–	–	–	3	3	3	3	3
1953/54 ⁴⁰	gimn.	lat.	–	–	–	–	4	2	2	2
	kl. gimn.	lat.	5	5	4	4	4	4	4	3
		gr.	–	–	–	3	3	3	3	3
1954/55 ⁴¹	gimn.	lat.	–	–	–	–	4	2	2	x
	kl. gimn.	lat.	5	4	4	4	4	3	3	x
		gr.	–	–	–	3	3	3	3	x
1955/56 ⁴²	gimn.	lat.	–	–	–	–	neobvezno			
	kl. gimn.	lat.	5	4	4	4	4	3	3	3
		gr.	–	–	–	3	4	3	3	3

33 Začasni učni načrt na gimnazijah in klasičnih gimnazijah Slovenije za šolsko leto 1945–1946. Ljubljana: DZS, 1945, str. 3.

34 Spremembe k učnemu načrtu za gimnazijo za šolsko leto 1946/47. Ljubljana: DZS, 1946, str. 3–4.

35 Vestnik Ministrstva za prosveto Ljudske republike Slovenije 2 (1947), št. 12 (13. septembra 1947), str. 1.

36 Vestnik Ministrstva za prosveto Ljudske republike Slovenije 3 (1948), št. 5 (14. avgusta 1948), str. 56.

37 Objave Ministrstva za prosveto LR Slovenije M LRS 1 (1949), št. 23 (15. avgusta 1949), str. 2.

38 Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS 2 (1951), št. 9 (15. avgusta 1951), str. 1–2. S posebno odločbo z dne 17. avgusta 1951 (III. števil. 2232/1) je bila v IV. razredu klasičnih gimnazij namesto drugega zahodnoevropskega jezika uvedena grščina. Za učni načrt za latinski jezik gl. Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS 2 (1951), št. 10 (25. septembra 1951), str. 2.

39 Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS 3 (1952), št. 5 (14. avgusta 1952), str. 9.

40 Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS 4 (1953), št. 5 (5. septembra 1953), str. 2.

41 Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS 5 (1954), št. 1 (25. januarja 1954), str. 9–10. Zaradi preobremenjevanja učencev se je moralo število ur pri vseh predmetih znižati; o smiselni redukciji števila ur v VIII. razredu so sklepali učiteljski zbori, načeloma pa je število ur ostalo nespremenjeno. Nekaj sprememb predmetnika je bilo objavljenih v: Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS 5 (1954), št. 6 (25. avgusta 1954), str. 4–6.

42 Objave Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS 6 (1955), št. 4 (5. avgusta 1955), str. 3–4; Učni načrt za višje razrede gimnazij in klasičnih gimnazij. Začasni pravilnik o maturi. Ljubljana: DZS, 1955, str. 3–5.

Posvetovanje o klasičnih gimnazijah

Na pobudo Sveta za prosveto in kulturo NR Srbije in NR Hrvaške je sekretarka za prosveto FNRJ Lepa Perović marca 1955 napovedala posvetovanje o problemih klasičnih gimnazij. Glavni razlog za sklic posvetovanja so bile razlike med tremi učnimi načrti, po katerih je potekal pouk v klasičnih gimnazijah (učni načrt NR Srbije, NR Hrvaške in LR Slovenije; sarajevska klasična gimnazija je delovala po hrvaškem učnem načrtu, v Črni Gori in Makedoniji pa so klasični oddelki delovali po srbskem učnem načrtu). Razlike so bile prvenstveno glede pouka latinščine in grščine (neizenačeno število tedenskih ur, razlike glede leta začetka pouka obeh klasičnih jezikov), delno tudi glede pouka zgodovine in tujih jezikov, kar je povzročalo dijakom težave pri prehajanju z ene na drugo gimnazijo. Posvetovanje je bilo v Beogradu, na njem pa so v obliki dveh referatov obdelali problematiko klasičnih gimnazij:

1. njeno vlogo skozi prizmo učnih načrtov in predmetnikov (z diskusijo; referat so pripravili profesorji klasične gimnazije v Beogradu pod vodstvom ravnateljice Grabovčeve, za njegovo pripravo pa so morali z vseh klasičnih gimnazij v državi poslati učne načrte)⁴³ in
2. njeno mesto v tedanjem obdobju in vlogo v prihodnjem razvoju šolstva (z diskusijo).⁴⁴ Prvi referat so beograjski profesorji poslali vsem klasičnim gimnazijam, da so se lahko predstavniki pripravili na diskusijo, in Zveznemu sekretariatu za prosveto. Posvetovanja naj bi se udeležili ravnatelji klasičnih gimnazij, po en učitelj naravoslovnih predmetov z vsake gimnazije in po en filolog ter predstavniki svetov za prosveto in kulturo iz vsake republike in Zveznega sekretariata za prosveto. Točen datum in kraj posvetovanja, ki je bilo 5. in 6. maja 1955 v prostorih Zveznega izvršnega sveta, so sporočili naknadno. Sekretariat za prosveto in kulturo LR Slovenije je za udeležbo na tem posvetovanju določil tri predstavnike: ravnatelja klasične gimnazije v Mariboru Jožeta Košarja, ravnatelja klasične gimnazije v Ljubljani Miroslava Ravbarja in načelnika oddelka za šolstvo Staneta Miheliča.⁴⁵

Teze za prvi referat (*O učnih načrtih in predmetnikih klasičnih gimnazij*), ki so jih poslali iz Beograda, so bile:

1. obstoječi tipi gimnazij pri nas;
2. spremembe našega šolstva po osvoboditvi;
3. pomen in vloga antike v izobraževanju;

43 Po navodilu tedanjega načelnika Oddelka za šolstvo Staneta Miheliča je v Beograd poslala predmetnik samo ljubljanska klasična gimnazija, ker sta obe gimnaziji imeli enak predmetnik in učni načrt.

44 ARS 249 – Svet za kulturo in prosveto LRS, š. 108 - 1127/1-55.

45 ARS 249 – Svet za kulturo in prosveto LRS, š. 108 - 1127/2-55.

4. potrebe za klasično izobraženimi kadri;
5. primerjava učnih načrtov klasičnih gimnazij v posameznih republikah;
6. odnos med humanističnimi in naravoslovnimi predmeti v obstoječih gimnazijah;
7. predlog novega učnega načrta za klasične gimnazije in njegove spremembe:
 - a) klasičnim jezikom in humanistiki naj se namenijo več časa,
 - b) učni načrt za naravoslovne predmete naj se omeji na najnujnejše,
 - c) več pozornosti naj se posveti izobraževanju na področju glasbe in umetnosti;
8. problem izdelave učbenikov in oskrbe klasičnih gimnazij z učbeniki, hrestomati-jami, antologijami in slovarji ter učnimi pripomočki, ki jih ta šola zahteva.⁴⁶

Teze za drugi referat (*Položaj in vloga klasičnih gimnazij v sedanjem in prihodnjem šolskem sistemu*) je udeležencem direktno poslal Svet za prosveto in kulturo NR Hrvaške, ker jih je pripravljala ravnatelj zagrebske klasične gimnazije Crvelin v sodelovanju s tamkajšnjimi učitelji:

1. historiat klasične gimnazije;
2. značilnosti klasičnega izobraževanja;
3. klasična gimnazija mora biti ne le splošnoizobraževalna šola, ampak mora tudi specializirati;
4. upravičenost obstoja klasične gimnazije in učenja klasičnih jezikov;
5. pripombe k trenutni organiziranosti klasične gimnazije, k njenemu učnemu načrtu in predmetniku:
 - a) preobremenjenost učencev,
 - b) klasični jeziki so mrtvi jeziki in zato nepotrebni in nekoristni,
 - c) klasična gimnazija je »elitna« šola,
 - d) njen pouk je zastavljen preširoko;
6. naloge, ki jih socialistična družba narekuje gimnaziji in s tem tudi klasični gimnaziji.⁴⁷

Udeleženci posvetovanja so si zastavili tri naloge:

- A. uskladitev predmetnikov in učnih načrtov, s čimer bi odpravili težave, s katerimi so se soočali dijaki (mala in velika matura, prehod v realni tip gimnazij itn.);
- B. vprašanje redigiranja in izdajanja učbenikov, slovarjev in učil za klasične jezike in druge predmete v klasičnih gimnazijah;
- C. izmenjava in uskladitev različnih mnenj o položaju, pomenu in vlogi klasičnih gimnazij tedaj in v prihodnjem šolskem sistemu.

O sklepih posvetovanja so obvestili vsa ravnateljstva klasičnih gimnazij in svete za prosveto in kulturo.

⁴⁶ ARS 249 – Svet za kulturo in prosveto LRS, š. 108 - 1127/4-55.

⁴⁷ ARS 249 – Svet za kulturo in prosveto LRS, š. 108 - 1127/5-55.

ad A) Sklepi glede prve zastavljene naloge so bili naslednji:

1. Število ur v predmetniku naj v nižjih razredih ne presega 30 in v višjih ne 32.
2. V vsakem razredu naj poteka pouk latinščine po štiri ure tedensko z izjemo VII. razreda, kjer so ji odmerjene le tri ure.
3. Pouk grščine naj se začne v III. razredu; skupno število ur v vseh razredih se poveča za pet.
4. V I. razred klasičnih gimnazij se uvedeta živi tuji jezik in zgodovina v tistih republikah, v katerih se doslej nista poučevala.
5. Pouk živih jezikov poteka od I. do VIII. razreda po tri ure tedensko; tuji jezik si učenec lahko izbira.
6. V okviru zgodovine v I. razredu naj se predava mitologija, ker se otroci v tej dobi najlažje in z velikim navdušenjem prepuščajo svetu mitov in bajk in jim je s pomočjo mitologije zelo lahko razložiti nastanek religije, kar je v tej starosti zelo koristno. Znanje mitologije v veliki meri podpira tudi razumevanje klasičnih tekstov. Zaželeno bi bilo, da bi klasični filologi poučevali antično zgodovino v I. in V. razredu zaradi povezave zgodovine z gradivom klasičnih jezikov.
7. Mala matura se bo opravljala v klasičnih gimnazijah v tistih republikah, v katerih se opravlja tudi v drugih šolah, vendar se to posvetovanje obrača na Sekretariat za prosveto Izvršnega sveta, da se vprašanje male mature reši v duhu zveznih predpisov enotno za vso Jugoslavijo.
8. Komisija predlaga naslednji predmetnik:

<i>predmet</i>	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
latinski jezik	4	4	4	4	4	3	4	4
grški jezik	—	—	3	3	4	3	3	4

Po predlaganem predmetniku naj bi se zmanjšalo število ur materinščine (v vsakem letniku po štiri) zaradi latinščine in njenega prispevka k slovnici materinega jezika. Pouk latinščine naj bi se izravnal in poenotil v vseh republikah. Grščina bi se uvedla v III. razred v tistih republikah, kjer je doslej ni bilo in skupno število ur v vseh razredih bi bilo večje za pet ur, ker se je do tedaj grškemu jeziku posvečala manjša pozornost kakor latinskemu, čeprav je njegov pomen za šolo te vrste enak pomenu latinskega jezika.

9. Matura naj se opravlja v vseh republikah enako: a) materinščina (pisno in ustno); b) latinski ali grški jezik (pisno in ustno); c) tuji jezik (pisno in ustno); d) zgodovina z zgodovino umetnosti; e) matematika (samo ustno).

Poleg naštetih so bili podani tudi naslednji predlogi:

- a) v predmetnik naj se uvede predmet Uvod v umetnost oz. Umetniški pouk (V.–VIII. razred), ki bi obsegal zgodovino likovne umetnosti in glasbe ter teorijo s področja teh umetnosti, pri čemer bi se več pozornosti posvetilo emocionalno-estetskemu elementu, ki jih likovna umetnost in glasba lahko posredujeta

mlademu človeku in so v vzgoji tako zelo pomembni; v nižjih razredih naj bi pouk predmeta potekal ob risanju in petju;

- b) nekoliko naj bi se znižalo število naravoslovnih predmetov;
- c) telovadba in predvojaška vzgoja naj bi bili zastopani enako kot v realnih gimnazijah;
- d) uvede naj se predmet Družbeno-moralna vzgoja (I.–VI. razred; v V. in VI. razredu jo lahko nadomesti razredna ura), v VII. in VIII. razredu pa naj bo v predmet Filozofija vključena etika.

ad B) Sklepi glede druge zastavljene naloge so bili naslednji:

1. Predlaga se ustanovitev komisije strokovnjakov iz vseh republik, ki bo preštudirala dela antičnih pisateljev in piscev domače srednjeveške latinske književnosti. Komisija bo predlagala najprimernejše tekste, ki prikazujejo antiko in najbolj ustrezajo našim vzgojnim ciljem.
2. Pisanje učbenikov in slovarjev za klasične jezike se zaupa najboljšim strokovnjakom iz vseh republik; ti naj bodo izbrani, vendar ne z razpisom.
3. Komentarji in kratke vsebine ob tekstih naj se pišejo za vsako republiko posebej v učnem jeziku.
4. Tiskanje učbenikov naj bo enotno in koncentrirano; po mnenju komisije bi jih bilo najprimerneje tiskati v Zagrebu, ki ima ustrezno usposobljen kader in tehnično opremo.
5. Izdelajo naj se posebna učila (zemljevidi Grčije in Rima, reprodukcije slik in kipov) za vse klasične gimnazije; tisk in izdelava naj se subvencionira iz zveznih in republiških sredstev. Predlaga se tudi izdelava učnih načrtov in predmetnikov za vse predmete klasičnih gimnazij, ki naj bodo enotni za vso državo.
6. Poleg obstoječih gimnazij naj se odprejo klasične vzporednice na realnih gimnazijah, kjer je mogoče.
7. Sekretariat za prosveto naj poskrbi za kader v Bosni in Hercegovini, Črni gori in Makedoniji.

ad C) Sklepi glede tretje naloge so bili naslednji:

1. Klasična gimnazija ostane do končne rešitve vprašanja reforme šolskega sistema še naprej splošnoizobraževalna osemletna šola z ustreznim ravnotežjem med humanističnim in naravoslovno-matematičnim delom.
2. Nižji razredi klasične gimnazije ustrezajo – razen pri klasičnih jezikih (latinščina od I. razreda naprej, grščina od III. razreda) – številu predmetov in učnemu načrtu osemletnih šol, tako da učenci nemoteno prestopajo iz klasične gimnazije v druge šole.
3. Problematiko klasične gimnazije v prihodnjem šolskem sistemu naj rešuje komisija za reformo šolstva na temelju dveh stališč, ki so ju izoblikovali udeleženci tega posvetovanja, in sicer:
 - a) da je klasična gimnazija splošnoizobraževalna osemletna šola z učnim načrtom,

- v katerem so uravnoreženo zastopani humanistični in naravoslovno-matematični predmeti, in
- b) da je gimnazija tudi šola delno strokovnega značaja, v kateri poteka od V. do VIII. razreda intenzivnejši pouk klasičnih jezikov.⁴⁸

S sprejetjem teh sklepov se je zaključilo posvetovanje, na katerem so teoretično poenotili različna stališča in predlagali izboljšave ali spremembe glede tedanje klasične gimnazije, »nespretnega kompromisa med realno in klasično gimnazijo«, kot jo opisuje peta teza drugega referata. Sklepi so bili sprejeti kot spodbuda republiškim Svetom za prosveto in kulturo, nekatere točke soglasno, vse pa z večino glasov. Slovenska predstavnik sta imela pomisleke le glede grščine v 3. razredu, vendar jih poročilo ne navaja. Zvezni sekretariat za prosveto je prosil republiške svete za morebitne pripombe.⁴⁹

Ukinitev klasičnih gimnazij

Problematika nižjih gimnazij je bila »rešena«, ko je bila uvedena osemletna šolska obveznost; nižje gimnazije so bile ukinjene in izenačene z osemletkami. Odprto je ostalo vprašanje višje gimnazije: ali naj se izenači z drugimi srednjimi šolami ali naj – zlasti klasična gimnazija – ohrani poseben status. Reševanje vprašanja gimnazij je šlo v korak z reševanjem vprašanja strokovnih šol; pri tem je odločilno vplivala usmerjenost celotnega šolskega sistema, ki je bila naravnana v izobraževanje prvenstveno strokovnega kadra za industrijo in proizvodnjo. Od tod tudi predlog Edvarda Kardelja o zmanjšanju števila gimnazij in povečanju števila strokovnih šol, čemur so najbolj nasprotovali univerzitetni profesorji, ker so strokovne šole v primerjavi z gimnazijo dajale preslabo splošno znanje in predznanje za nadaljnje izobraževanje na univerzi, kar je vplivalo na kvaliteto in potek študija.⁵⁰ Ob nasprotujočih si zahtevah stroke, znotraj katere so se kresala različna mnenja, in politike so obveljale zahteve slednje. Pri odločanju, ali gimnazije ukiniti, povsem reformirati ali minimalno reorganizirati, se je Zvezna komisija za reformo šolstva odločila za temeljito reformo, s katero bo gimnazija izgubila svoj primat, doživela številne spremembe (učenje več jezikov, več družboslovnih in naravoslovnih predmetov ter tehnična izobrazba) in ne bo več edina, ki bo omogočala neposreden prestop na univerzo. Klasična gimnazija v reformnih predlogih ni bila omenjena; to je pomenilo, da je nepotrebna in da bo ukinjena.

48 ARS 249 – Svet za kulturo in prosveto LRS, š. 108 - 1127/6-55 (Poročilo Miroslava Ravbarja Oddelku za šolstvo Sveta za prosveto in kulturo LRS); ARS 249 – Svet za kulturo in prosveto LRS, š. 108 - 1127/7-55.

49 Vlado Vodopivec, takratni sekretar Sveta za prosveto in kulturo LRS, je s posebnim dopisom z dne 5. septembra obvestil zvezni Sekretariat za prosveto, da je bil na seji Sveta 15. junija 1955 sprejet nov predmetnik za klasične gimnazije, ki se bistveno ne razlikuje od predloga posvetovanja, in da je bil v skladu s tem predmetnikom izdelan tudi učni načrt, ki pa ga je nemogoče ponovno spreminjati.

50 ARS 1598 – CK ZKS III, š. 7, Stenografski zapisnik IX. plenarne seje CK ZKS, 5. 12. 1958, 63–64.

Komisija za reformo šolstva pri Zveznem zavodu za preučevanje šolskih in prosvetnih vprašanj je v sklopu priprav na šolsko reformo izdelala predlog glede statusa gimnazij v bodoči ureditvi šolstva; predlogi so sklepe in predloge posvetovanja o klasičnih gimnazijah v celoti prezrli. V sklepnem dokumentu, ki ga je komisija izdala, je bilo gimnaziji očitano:

- da je njena zasnova splošnega izobraževanja zastarela;
- da je izobrazba, pridobljena v gimnaziji ohranila enciklopedični značaj in da s tem krepí težnjo, ki vodi k pretežno intelektualistični vzgoji;
- da je v učnih načrtih ohranila nenormalen odnos med tradicionalnim in sodobnim;
- da učencev ne spodbuja dovolj k praktični uporabi znanja;
- da ne posveča dovolj pozornosti razvijanju tehnične kulture kot bistvene komponente vzgoje in izobraževanja sodobnega človeka, zlasti v socialistični družbi;
- da ne upošteva različnih interesov, nagnjenj in sposobnosti učencev;
- da znanje zaradi večinoma verbalistične predavalne metode ne razvija dejavnosti, kritičnosti, samostojnosti in iniciativnosti učencev, ta pasivnost pa se prenaša tudi na študij na fakultetah, ki je le podaljšek neučinkovitosti gimnazijske vzgoje in izobraževanja.

Podobno, kot so pred reformo v avstrijskem šolstvu l. 1909 reformistična gibanja našla idealnega glavnega krivca za slabosti šolskega sistema v filologiji, ga je socializem našel v gimnaziji. Humanizem in humanistična vzgoja, katerih glavni nosilec je vedno bila gimnazija, sta stopila v ozadje; novi ideal je bil materializem, ki ga je spodbujal gospodarski razvoj, ta pa je terjal razmah strokovnega šolstva. Ideja enciklopedične izobrazbe kot pogoja za vsestranski razvoj osebnosti se je sicer ohranila, vendar z namenom, da se z njo posameznik učinkoviteje udejstvuje v proizvodnji in organih družbene uprave. Cilj gimnazijskega pouka je bil oborožitev mladine z znanjem in splošno izobrazbo, z delovno in družbeno disciplino, organiziranostjo, iniciativnostjo, skratka »vsem, kar odlikuje človeka socializma.«⁵¹ Gimnazija naj bi postala štiriletna vzgojna in delovna ustanova, v kateri bi se učenci navzemali socialistične družbene vzgoje, ki naj bi bila vzgoja za delo (sinteza intelektualne in delovne vzgoje), kjer bi si posameznik pridobil celovit marksistični znanstveni pogled na svet, naravo in družbo (in jih skozi to prizmo tudi zrelo vrednotil), dopolnjevala pa bi jo tudi telesna, zdravstvena in estetska vzgoja.⁵²

Klasični jeziki v srednji šoli so bili popolnoma potisnjeni v ozadje. Za klasične gimnazije je bila usodna ugotovitev komisije, da je za novo šolo po meri socialistične ureditve klasična izobrazba s svojim enostranskim organizacijskim sistemom in učilniškim

51 *Stanje i razvoj gimnazija. Dokumentacija uz predloge Komisije za reformu školstva.* Beograd: Savezni zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, 1957, str. 18, 24–25.

52 *Gimnazija u novom sistemu obrazovanja i vaspitanja. Prilog Deklaraciji o sistemu obrazovanja i vaspitanja u FNRJ.* Komisija za reformu školstva. Beograd 1957, str. 6, 8–17.

poukom ne le preozka, ampak je postala celo ovira pri uresničevanju novih socialističnih vzgojnih nalog. »Zato obstaja v trenutnih razmerah le malo razlogov za obstoj posebnega statusa klasične gimnazije kot samostojne šole; da pa bi bil za nadaljnji študij določenih področij znanosti in kulture zagotovljen dotok mladega kadra, ki bi dobro poznal klasične jezike in antiko, se lahko na določenih gimnazijah ustanovijo posebni oddelki, kjer bi bilo pouku latinščine in grščine posvečeno več časa.« V eni republiki naj bi obstajale 2–3 gimnazije s klasičnimi oddelki.⁵³ Sloves gimnazije kot elitne šole je bil zatrt; postala je le ena izmed šol druge stopnje tj. srednjega šolanja. Ni bila več edina šola, ki je pripravljala dijake za študij, ostala pa je edina vrsta srednje šole, katere maturanti so se lahko vpisali na vse visoke šole.⁵⁴

Splošni zakon o šolstvu, s katerim sta bili gimnazija in strokovna šola praktično izenačeni, je bil brez večinske podpore strokovnjakov sprejet 25. junija 1958,⁵⁵ uvajanje njegovih določil in uresničevanje pa je potekalo vse do 1962. S sprejetjem zakona je bilo določanje razvojnih smernic na področju šolstva v rokah Prosvetnega sveta Jugoslavije, ki je že l. 1958 predlagal dve izbirni smeri gimnazije: družboslovno-jezikovno in naravoslovno-matematično, vendar je bil predlog deležen vrste pripomb, največ prav iz Slovenije, kjer so se šolske oblasti prav v tem obdobju posvečale ureditvi strokovnega šolstva, da bi mu bila omogočena premoč nad gimnazijami; usoda gimnazij je bila – po besedah tedanjega šolskega ministra Vlada Majhna – odvisna od ureditve strokovnega šolstva.⁵⁶ Tako naj bi gimnazija ne bila več splošnoizobraževalna, ampak nekakšna strokovna šola, kjer bi se šolali dijaki za stroke, za katere bi kadra ne mogle izobraziti strokovne šole (Filozofska fakulteta, Pravna fakulteta, Pedagoška fakulteta). Načrt učnih programov, ki ga je pripravila Skupina za gimnazije pri Zveznem zavodu za preučevanje šolskih in prosvetnih vprašanj, je v načrtu dokumenta o gimnaziji v posameznih republikah predvidel tudi možnost ustanovitve klasične gimnazije kot pripravnice za določene stroke filozofske fakultete, pri rednem pouku v gimnazijah pa je latinščino predvidel kot izbirni predmet z dvema urama tedensko v vseh štirih letnikih. Skupina je pripravila tudi učni načrt, nastal na osnovi načrta klasične gimnazije, vendar v zelo prirejeni in zgoščeni obliki.⁵⁷

Svet za šolstvo je na svoji 12. redni seji dne 28. maja 1958 potrdil sklep 5. skupne seje obeh Zborov Okrajnega ljudskega odbora Ljubljana, sprejet 15. aprila 1958, glede odprave dotedanjih popolnih gimnazij na območju Ljubljane in ustanovitve štirirazre-

53 *Gimnazija u novom sistemu obrazovanja i vaspitanja*, str. 7 in 18.

54 *Stanje i razvoj gimnazija*, 1957, str. 14.

55 UL FLRJ, št. 28, 16. 7. 1958, str. 746–761.

56 Aleš Gabrič, *Slovenske gimnazije po letu 1918*, 1999, str. 27 in op. 36.

57 Pouk latinskega jezika naj bi imel za Jugoslovane poseben pomen zaradi prežetosti jezika, kulture in civilizacije z antiko, zato naj bi se učenci v osnovnih potezah seznanili z antiko in antično kulturo. Cilj pouka je bil obvladovanje osnov latinske slovnice in sintakse ter pridobitev dovolj velikega besednega zaklada, da bi učenci lahko razumeli izreke in citate v knjižnih delih in da bi se lahko s pomočjo slovarja znašli pri lažjih tekstih rimskih piscev, s čimer bi si pridobili tudi osnovo za razumevanje težjih tekstov, če bi se v teku nadaljnjega dela in študija pokazala potreba. *Gimnazija (nacrt nastavnih planova)*. Beograd: Savezni zavod za proučevanje školskih i prosvetnih pitanja, 1958, str. 1–2, 21 (splošna načela); 21–23 (učni načrt).

dnih gimnazij s tem, da so osemletne osnovne šole nadaljevale z istim učnim načrtom, s katerim so učenci začeli šolanje, kar je veljalo zlasti za organizacijo tujih jezikov, sestava osmih razredov dotedanjih gimnazij pa je kolikor toliko ostala nespremenjena. Zadnja dva sklepa sta obveljala za vso Slovenijo.⁵⁸

Leta 1959 je strokovna skupina Zveznega zavoda za preučevanje šolskih in prosvetnih vprašanj (v njej ni bilo nobenega slovenskega predstavnika) zbrala, obdelala in objavila glavna stališča o reformi gimnazije, novi predmetnik in učne načrte za posamezne predmete, med drugim zaradi potreb po klasično izobraženih kadrih tudi učni načrt za štiriletno učenje latinskega jezika.⁵⁹ Vprašanje klasične gimnazije naj bi se rešilo z izbirno skupino klasičnih jezikov, v kateri bi v vseh štirih letnikih poučevali latinščino in grščino po šest ur tedensko; latinščini je učni načrt določal pet, grščini pa eno uro tedensko. Cilji pouka latinskega jezika so se v celoti pokrivali s cilji, predvidenimi v načrtu o gimnaziji, ki ga je pripravila Skupina za gimnazije. Učni načrt za latinski jezik:

<i>razred</i>	<i>učni načrt</i>
I.	deklinacije in glavne izjeme; pridevniki; predlogi; glavni in vrstilni števniki; zaimki; pomožni glagol in sestavljenke; deklinacije; deponentniki in poldeponentniki; aktivna in pasivna opisna sprega; vaje: prevajanje stavkov (iz lat. v sl. in obratno) in krajših vsebinsko povezanih besedil (o pomembnih osebnostih in dogodkih), učenje pregovorov in rekov na pamet; obravnavanje lažjih poglavij latinske sintakse; vsako polletje dve pisni nalogi
II.	ponovitev snovi I. razreda; nepravilni in brezosebni glagoli; pomembnejši glagoli in njihove oblike; sklad krajevnih imen; časi; načini; odvisniki; sosledica časov; participi; absolutni ablativ; supin; infinitiv; AcI; NcI; prevajanje stavkov in krajših vsebinsko povezanih besedil; realije (politične: državna ureditev; ustava; pravo ...); vsako polletje dve pisni nalogi (zlasti basni in anekdote)
III.	ponovitev snovi I. in II. razreda; sklonoslovje; direktni in indirektni govor; metrika (heksameter, pentameter); lažja poglavja iz Nepota, Cezarja, Salustija, Ovidija, odlomki iz besedil, povezanih z našimi kraji (zlasti besedila o družbeni ureditvi); literarna zgodovina: kratek pregled grške in rimske književnosti (zlasti vpliv grške na rimsko) do Avgusta, oblikovanje filozofske misli pri Grkih in Rimljanih; spodbujanje k branju dobrih prevodov iz obeh književnosti; realije (zasebne starine: hiša, družina, sužnji, otroci, šola ...); vsako polletje dve pisni nalogi (prevod iz latinščine v materinščino)

58 Objave Sveta za šolstvo 9 (1958), št. 4 (3. novembra 1958), str. 70.

59 Gimnazija. Beograd: Savremena škola (Beogradski grafički zavod), 1959, str. 5–27.

IV.	ponovitev snovi I.–III. razreda; lažja poglavja iz Livija, Cicerona, Vergilija, Plinija Mlajšega, Horacija in Tacita ter teksti iz kasnejše latinščitve, povezani z našimi kraji (zlato o družbeni ureditvi, še posebej z ozirom na sužnjelastništvo); čitanka naj bo oblikovana na osnovi preverjenih spoznanj v realnih in klasičnih gimnazijah z ustreznim komentarjem ter kratkim pregledom zgodovine književnosti, filozofije in družbene ureditve; literarna zgodovina: književnost od Avgusta do konca rimskega cesarstva ter vpliv rimske književnosti na kasnejšo književnost; spodbujanje k branju dobrih prevodov iz obeh književnosti; realije (meroslovje, verske starine); vsako polletje dve pisni nalogi (prevod iz latinščine v materinščino)
-----	--

Načrt je na vseh nivojih določal tesno navezovanje slovnicega pouka na pouk materinščine. Bistvo učenja latinščine je bila pridobitev znanja, ki ga bo lahko učenec kasneje s pridom uporabljal, z branjem originalnih tekstov pa naj bi spoznaval vrednost antičnega političnega, intelektualnega in književnega življenja. Posebnost učnega načrta je v tem, da je drugače kot prejšnji izrecno poudarjal prednosti učenja latinščine: lažje učenje modernih jezikov, lažje poglobljanje v njihovo strukturo in besedni zaklad ter v nasprotju z očitki na račun gimnazije pred reformo celo usposabljanje učencev za logično mišljenje in pridobivanje delovnih navad za samostojno delo, ki najbolj razvija pozornost in koncentracijo.⁶⁰

Po naročilu Sveta za šolstvo LRS je junija 1959 Zavod za napredek šolstva sestavil posebno komisijo za preučitev osnovnih stališč za reformo gimnazije; ta je v sodelovanju z univerzo, strokovnimi društvi in nekaterimi gimnazijami izdelala teze o reformi gimnazije, ki jih je svet za šolstvo sprejel na seji 27. januarja 1961, 12. junija 1961 pa še Izvršni svet Ljudske skupščine LRS, ki je Zavodu za šolstvo naročil, naj izdela tudi predlog resolucije o vlogi in nalogah gimnazije v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Resolucija je z določitvijo vloge in nalog gimnazije v gimnaziji uvedla izobraževalna področja;⁶¹ glavni področji sta bili družboslovno-jezikovno in naravoslovno-matematično, ki so ju dopolnjevale še telesna in zdravstvena vzgoja, tehnična vzgoja s proizvodnim delom, praktična znanja (strokovni predmeti, tečaji in praksa) ter prostovoljne dejavnosti učencev. V njej so bila upoštevana glavna načela tez Sveta za šolstvo; Ljudska skupščina LRS jo je sprejela 19. decembra 1961, z njo pa je bil Svet za šolstvo pooblaščen, da določi pogoje glede predmetnika, učnega načrta in verifikacije gimnazij (v skladu z resolucijo je morala biti vsaka gimnazija verificirana). Svet za šolstvo je na svoji 3. seji 28. februarja 1962 z navodilom o minimalnih pogojih za verifikacijo gimnazije sprejel tudi minimalni obseg učne snovi za predmete oz. minimalne pogoje, ki so jih gimnazije morale upoštevati pri

60 *Gimnazija*, 1959, str. 108–110.

61 *Objave Sveta za šolstvo* 13 (1962), št. 3 (september 1962), str. 58–61; *Objave Sveta za šolstvo* 13 (1962), št. 1 (februar 1962), str. 7–9; UL LRS, št. 32–297/61; UL LRS, št. 17–102/61.

izdelavi podrobnih učnih načrtov za posamezne predmete; ti so zajemali glavna področja, ki so jih učiteljski zbori gimnazij morali razčleniti in upoštevati pri sestavljanju učnih načrtov.⁶² Po orientacijskem predmetniku je bilo drugemu tujemu jeziku ali latinščini odmerjenih v I. razredu 3, v II. 2, v III. 2 in v IV. 3 ure tedensko, v vseh štirih razredih skupaj 320 ur.⁶³ Določila so stopila v veljavo s šolskim letom 1962/63.

Z uzakonitvijo štiriletne gimnazije l. 1958 je bila hkrati ustanovljena tudi osemletka, kjer se je drugače kot v gimnaziji, za katero je zakon dopuščal pouk klasičnih jezikov, pouk latinskega jezika ohranjal mimo zakona (npr. v Ljubljani na OŠ Prežihovega Voranca in v Mariboru na OŠ Bojan Ilich). Leta 1962 je latinski jezik v osnovni šoli postal neobvezni predmet, kar je pomenilo, da ga je učenec lahko opustil kadar koli, ocena pa ni vplivala na splošni uspeh; tak položaj se je kljub prizadevanjem stroke ohranil vse do l. 1975, ko je bila z ukinitvijo latinskih paralelek in umikom iz urnika prekinjena osemletna veriga učenja.⁶⁴

Povzetek

S koncem 2. svetovne vojne in nastankom nove države se je klasično šolstvo na Slovenskem znašlo v nezavidljivem položaju; nasprotovanja obema klasičnima jezikoma in klasični gimnaziji kot izobraževalni instituciji, ki je bila glavna nosilka klasično-humanistične izobrazbe, so se pokazala nemudoma, že v prvih letih po vojni. Kmalu je postalo jasno, da vsi ukrepi postopoma vodijo v ukinitje klasične gimnazije. Kljub prizadevanjem učiteljev in klasiki naklonjenih posameznikov, kljub številnim posvetovanjem, konferencam, nastalim odborom in komisijam ter pobudam so se razmere slabšale iz leta v leto; v tem obdobju ni bilo na strani zagovornikov klasične izobrazbe nobenega predstavnika, ki bi ji odločno stopil v bran. Kljub temu, da je v tem obdobju nastalo precej kvalitetnih učbenikov za pouk obeh klasičnih jezikov, pa se je pouk obeh jezikov vedno bolj krčil; ob tem ostaja še vedno nezadostno pojasnjeno dejstvo, da je bil odpor proti klasični izobrazbi najhujši prav v Sloveniji, ki je tudi najbolj radikalno nastopila proti njej; v nobeni drugi od nekdanjih jugoslovanskih republik ni bila gonja proti obema klasičnima jezikoma tako huda. Ta je dosegla vrhunec l. 1958 z ukinitvijo klasičnih gimnazij in postopnim krčenjem pouka latinščine in grščine, umikanjem obeh iz predmetnika in njuno degradacijo na raven izbirnih predmetov.

62 *Minimalni pogoji predmetnika za učni načrt gimnazij*. Ljubljana: Zavod za napredek šolstva, 1962; *Gimnazija. Gradivo za sestavo predmetnika in učnega načrta*. Ljubljana: Zavod za napredek šolstva, 1962, 131–134 (latinski jezik); *Objave Sveta za šolstvo* 13 (1962), št. 4 (november 1962), str. 91–92.

63 *Gimnazija*, 1962, str. 13 in 30.

64 Pirkmajer Slokan, Aleksandra Vesna: *Latinščina v osnovni šoli danes, včeraj, jutri*. Keria 3, 2001, št. 1, str. 70.

Viri in literatura

Viri

ARS – ARS - Arhiv Republike Slovenije

Gimnazija (nacrt nastavnih planova). Beograd: Savezni zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, 1958.

Gimnazija u novom sistemu obrazovanja i vaspitanja. Prilog Deklaraciji o sistemu obrazovanja i vaspitanja u FNRJ. Komisija za reformu školstva. Beograd 1957.

Gimnazija. Beograd: Savremena škola (Beogradski grafički zavod), 1959.

Gimnazija. Gradivo za sestavo predmetnika in učnega načrta. Ljubljana: Zavod za napredek šolstva, 1962.

Minimalni pogoji predmetnika za učni načrt gimnazij. Ljubljana: Zavod za napredek šolstva, 1962.

Nastavni plan i program za gimnazije, klasične gimnazije i više razrede sedmogodišnjih škola za školsku godinu 1947/48. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske, 1947.

Objave Ministrstva za prosveto LR Slovenije. Ljubljana: Republiški komite za vzgojo in izobraževanje SRS, 1949–1990.

Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS. Ljubljana: Republiški komite za vzgojo in izobraževanje SRS, 1949–1990.

Objave Sveta za šolstvo. Ljubljana: Republiški komite za vzgojo in izobraževanje SRS, 1949–1990.

Opšteobrazovne škole u FNRJ. Beograd: Komitet za škole i nauku vlade FNRJ, 1948.

Spremembe k učnemu načrtu za gimnazijo za šolsko leto 1946/47. Ljubljana: DZS, 1946.

Stanje i razvoj gimnazija. Dokumentacija uz predloge Komisije za reformu školstva. Beograd: Savezni zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, 1957.

Učni načrt za gimnazije, nižje gimnazije in više razrede sedemletk. Ljubljana: Ministrstvo za prosveto LR Slovenije, 1948.

Učni načrt za više razrede gimnazij in klasičnih gimnazij. Začasni pravilnik o maturi. Ljubljana: DZS, 1955.

UL – Uradni list

Začasni učni načrt na gimnazijah in klasičnih gimnazijah Slovenije za šolsko leto 1945–1946. Ljubljana: DZS, 1945.

Literatura

Baskar, Bojan: *Latinščina in njeno izganjanje na Slovenskem*. Ljubljana: KRT, 1988.

Ciperle, Jože: Maturitetni (zrelostni) izpiti in spričevala v zgodovinskem razvoju. *Šolska kronika* 3, 1994, str. 106–111.

Cvetko, Vladimir idr. (ur.): *Gimnazija*. Gradivo za sestavo predmetnika in učnega načrta. Ljubljana: Zavod za napredek šolstva, 1962.

Gabrič, Aleš: Šolstvo na Slovenskem v letih 1945–1951. *Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete* 24, 1991, str. 67–91.

- Gabrič, Aleš: Temeljne značilnosti šolske reforme 1953–1962. *Šolska kronika* 3, 1994, str. 79–89.
- Gabrič, Aleš: Slovenske gimnazije po letu 1918. *Šolska kronika* 8, 1999, št. 2, str. 258–278.
- Jernejčič, Robert Alfonz: *Zavod sv. Stanislava: ob stoletnici gradnje: 1901–2001*. Ljubljana: Zavod sv. Stanislava, 2001.
- Melihar, Stane: Ob dvojnem jubileju klasične gimnazije v Ljubljani. *Popotnik* 66, 1949, str. 269–271.
- Pernišek, France: Ravn. Marko Bajuk. Umrli je mož. *Zbornik – Koledar Svobodne Slovenije* 14, 1962, str. 173–177.
- Petranović, Branko idr. (ur.): *Sednice Centralnog komiteta KPJ (1948–1952). (Izvori za istoriju SKJ.)*. Beograd: Izdavački centar Komunist, 1985.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra Vesna: *Latinščina v osnovni šoli danes, včeraj, jutri*. *Kerla* 3, 2001, št. 1, str. 69–83.
- Prosvetni delavec : glasilo delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije*. Ljubljana: Republiški odbor sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti, Izobraževalna skupnost Slovenije, 1950–1991.
- Sovrè, Anton: Klasična gimnazija in naša stvarnost. *Popotnik* 66, 1949, str. 264–268.
- Vestnik Ministrstva za prosveto Ljudske republike Slovenije*. Ljubljana: Ministrstvo za prosveto LRS, 1946–1949.